

ARES

ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES

UIF: 6.1

SJIF: 5.7

SIS: 1.2

Cite Factor: 0.89

ASI-Factor: 1,3

2022/11

VOLUME 3

SPECIAL ISSUE 2

Research

We increase scientific
potential together!

ARES.UZ

Exact Sciences
Natural Sciences
Technical Sciences
Pedagogical Sciences
Medical Sciences
Social and Humanitarian Sciences



ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Улжалғас Тулеген кизи Абдуллаева

Чирчиқ давлат педагогика университети ўқитувчиси

uljalgas.abdullayeva@mail.ru

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақола таълим тизимида педагогик технологиялардан фойдаланишнинг ўзига хос хусусиятлари масалалари кўрсатиб ўтилган. Негаки, барча соҳаларда бўлганидек, бугунги глобаллашув жараёни таълим-тарбия соҳасига ҳам турли даражада ўз таъсирини ўтказмоқда. Жумладан, билим олиш ва ундан фойдаланишни ўзлаштиришга, ахборот технологияларидан восита сифатида фойдалананишни ўзлаштиришга, замонавий таълим тизимида педагогнинг тайёргарлик, ўқув ва илмий фаолият интеграцияси, олий таълим муассасаларининг талаба-ёшларни тарбиялашга оид асосий вазифалар келтирилган.

Калит сўзлар: таълим, тарбия, педагогик фаолият, илм-фан ютуқлари, тараққиёт, ривожланиш динамикаси, педагогик жараён.

ABSTRACT

This article addresses the specifics of the use of pedagogical technologies in the education system. Because, as in all areas, today's globalization process has a different impact on education. In particular, the main tasks related to the acquisition and use of knowledge, the use of information technology as a tool, the integration of teacher training, teaching and research activities in the modern education system, the education of students of higher education institutions.

Keywords: education, upbringing, pedagogical activity, scientific achievements, development, development dynamics, pedagogical process.

КИРИШ

Маълумки жамият ҳаётида турли ҳодиса ва воқеаларнинг фойдаланишига эътибор қаратсак, уларнинг замирида таълим-тарбия, аниқроғи унинг натижаси сифатида бирон бир хулқ шаклини фойдаланганлигини кузатиш мумкин. Бу ўз навбатида таълим-тарбия жараёнини режалаштирувчи ва бошқарувчи, таъминловчи ва такомиллаштирувчи ўқитувчи ва мураббийларнинг ролига эътибор қаратишни тақозо этади.

Президентимиз Ш.Мирзиёев ўқитувчи ва мураббийлар куни муносабати билан билдирган табрик нутқида мазкур масалага алоҳида эътибор қаратиб “Мамлакатимиз ўз тараққиётининг янги даврида қадам қўйган ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси асосида барча соҳаларда кенг қўламли ўзгаришлар амалга оширилмоқда. Ана шу ислохотларнинг муваффақияти, мамлакатимизнинг дунёдаги ривожланган, замонавий давлатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаши аввало илм-фан ва таълим-тарбия соҳасининг ривожини билан, бу борада бизнинг дунё миқёсида рақобатдош бўла олишимиз билан узвий боғлиқ, десак, ҳеч қандай муболаға бўлмайди”[1] деб таъкидлаганлар. Ўқитувчи ва мураббийлар мутахассис шахсини таъминлашда фидоий кўрсатувчи инсонлар ҳисобланади.

АДАБИЁТЛАР ТАҲЛИЛИ ВА МЕТОДОЛОГИЯ

Таълим тизимида мутахассис шахсини тарбиялаш узлуксиз таълимнинг муҳим босқичи доирасидаги вазифалардан ҳисобланади. Бу босқич доирасида шахсининг ҳаётий дунёқарашининг шаклланиши таъминланиб, онгли равишда ўз-ўзини тарбиялаш босқичига ўтилади. Шу сабабдан таълим муассасаларида маънавий-ахлоқий тарбия жараёнларини йўлга қўйишда мажмуавий ёндашиш мақсадга мувофиқдир. Яъни, таълим-тарбия жараёни ва талабаларнинг илмий-тадқиқот тайёргарлиги билан ягона шаклда таъминлаш лозим бўлади. Тарбиявий, ўқув ва илмий ишларнинг ўзаро боғлиқлиги ва алоқадорлиги мутахассиснинг ижтимоий ва касбий омилкорлигини белгиловчи фазилят, қадриятли мўлжалларнинг бир бутун яхлитлиги билан белгиланади[6].

Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек: “Биз Ўзбекистонни ривожланган мамлакатга айлантиришни мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунга фақат жадал ислохотлар, илм-маърифат ва инновация билан эриша оламиз.

Бунинг учун, авваламбор, ташаббускор ислохотчи бўлиб майдонга чиқадиган, стратегик фикр юритадиган, билимли ва малакали янги авлод кадрларини тарбиялашимиз зарур. Шунинг учун ҳам боғчадан бошлаб олий ўқув юртигача - таълимнинг барча бўғинларини ислоҳ қилишни бошладик.

Шарқ донишмандлари айтганидек, “Энг катта бойлик - бу ақл-заковат ва илм, энг катта мерос - бу яхши тарбия, энг катта қашшоқлик - бу билимсизликдир!”

Шу сабабли ҳаммамиз учун замонавий билимларни ўзлаштириш, чинакам маърифат ва юксак маданият эгаси

бўлиш узлуксиз ҳаётини эҳтиёжга айланиши керак” [2]. Дарҳақиқат, Ўзбекистонда сўнгги йилларда илм-фан ва таълим соҳасига бўлган муносабат позитив томонга ўзгариб, бу борада амалга оширилаётган ислохотлар кўламини кенгайтириши билан бирга, кўрилаяётган чора-тадбирлар натижасида илм-фан ва таълимда кўпалаб ўзгаришлар содир бўлди.

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Замонавий таълим тизимида педагогнинг тайёргарликнинг фундаменталлиги, умумий ва касбий маҳоратнинг асосий қадриятларига таяниши, табиий ва гуманитар фанлар соҳасидаги билимларнинг ўзаро алоқадорлиги, ўқув ва илмий фаолият интеграцияси, таълимнинг академик эркинлиги ва илгарилаб боровчи характери асосий ўрин тутди. [3] Мазкур вазифани социал психолог олим А.Реан олий таълим муассасалари битирувчилари қиёфасидаги мутахассиснинг назарий моделида қуйидагича изоҳлайди [4]:

- таълим муассасаларида ёшларнинг ақлий, эмоционал-иродавий, жисмоний, ахлоқий ва руҳий хусусиятларини ривожлантиришда касбий билимларга эга бўлишларида назарий билим ва амалий фаолиятга ундовчи ахборотларни бериш, инновацион ахборот технологияларини ўргатиш, хорижий тилларни ўзлаштиришларига имконият яратиш, жараён ҳамда тизимларни таҳлил қила олишга йўналтириш, амалий ҳаракатчанлик ва касбий фаолиятига мослашувчанлик малакаларини шакллантириш;

- жамиятда амалга оширилаётган ислохотлар талабларига тўла жавоб берувчи, ишлаб чиқариш соҳасида юзага келган рақобат бардош, ўзгаришларга мослаша оловчи, шунингдек, меҳнат бозорида мутахассислар малакасига қўйилаётган талаблар даражасида самарали фаолият юритувчи баркамол шахсни шакллантириш;

- касбий маҳоратни белгиловчи фазилатларни шакллантириш ва ривожлантириш муаммоларини узлуксиз ва узвий, босқичма-босқич амалга оширишни таъминлаш;

- таълим оловчиларда меҳнатсеварлик, қизиқувчанлик, интизомлилик, ташаббускорлик, ижодий фикрлаш ва ташкилотчилик сифатларини шакллантириш;

- таълим оловчиларга ўзининг ижтимоий жамиятдаги роли ва ўрнини англаб етиш, ўзлаштириши зарур бўлган билим ва фаолият тажрибасини ўзлаштириш, мақсадни кўра билиш, фаолиятни режалаштириш, унинг мазмунини таҳлил қилиш, ахборот

воситалари ва технологиялари ёрдамида мустақил ишлаш, жамоада турли хил маънавий-маърифий тадбирларни ташкил қилиш ва ўтказишни билиш;

- маънавий, мотивациявий, ақлий ва амалий жиҳатдан ўзини ривожлантириш, иродавий ва ҳиссий жиҳатдан ўз-ўзини бошқара олиш кўникмаларини шакллантириш;

- бўлажак етук мутахассисларда, яъни касбий маҳоратни эгаллаган ёшларда жамоатчилик, миллатлараро дўстлик, инсонпарварлик, ўзгаларни тушуна олиш, ҳар қандай вазиятларда муаммоларни тўғри ҳал қила олиш, ҳар бир бажариладиган ишнинг натижасини олдиндан кўра олиш ва тўғри хулосалар чиқара олиш, ўз устида доимий ишлаб янгиликлардан бохабар бўлиб бориш каби фазилатларни тарбиялашдан иборат.

Олий таълим муассасаларининг талаба-ёшларни тарбиялашга оид асосий вазифалар:

- тарбиянинг юксак сифати ва самарадорлигини таъминлаш;
- тарбия мазмуни, шакли ва усуллариининг қўйилган мақсад ва вазифаларгауўғун бўлиши;
- олий таълимнинг барча муассасларида, барча босқич ва академик гуруҳларда педагогик талабларнинг тизимли ва ягоналиги;
- ушбу жараёнларда шахснинг индивидуал ҳамда касбий манфаат ва қизиқишларининг эътиборга олиниши;
- таълим олувчиларда бўлган ижодий қобилиятларнинг рўёбга чиқишига имкон берадиган ҳамда уни ривожлантирадиган шарт-шароитларни яратиш, уларни ўз қизиқиш ва имкониятларидан келиб чиққан ҳолда ранг-баранг ижтимоий аҳамият касб этадиган фаолият турларига жалб этиш;
- тарбиявий ишларнинг ҳар қандай шакли, кўринишлари, босқичларида узвийлик ва узлуксизликка қатъий риоя қилиш, бунда талаба ёшларнинг ёш ва шахсий хусусиятларини эътиборда тутиш;
- ҳукуқбузарликнинг олдини олиш, ижтимоий жиҳатдан ҳавфли ҳолатга тушиб қолган ёшларнинг мазкур муҳит ва шароитдан қутилиши учун ёрдамлашиш;
- олий таълим муассасаларида фаолият кўрсатадиган ёшлар бирлашмалари, жамиятлари, ҳаракатлари фаолиятини қўллаб-қувватлаш, уларнинг ташаббускорлигини янада ривожлантиришдан иборат.

Маънавий-ахлоқий тарбия воситаси сифатида ўқитувчининг шахсий намунаси ва обрўси, академик бирлашмалардаги анъана ва қадриятлар, олий таълим муассасасидаги муҳитнинг инсонпарварона эканлигига хизмат қилиши мумкин. Зеро,

ахлоқий ва маънавий жиҳатдан комил шахсина ижобий тарбиявий таъсир кўрсатишга қобил бўлиб, фақат мутахассис сифатида етилган кишигина талабага ўзи танлаган касбдан фахрланиш ҳамда ўзининг касбий- ижодий ўзлигини намоиш қилишга ҳаракат қилиш туйғусини юқтира олади[5].

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Хулоса қилиб айтганда, олий таълим тизимида маънавий-ахлоқий тарбия ишларини ташкил этиш жараёнининг бошланғич нуқтаси профессор-ўқитувчилар таркибининг сифати ҳақидаги ғамхўрликдан, профессор-ўқитувчилар ва ходимлар томонидан ҳуқуқий ва ахлоқий-маънавий мезонларга риоя қилинишидан, ҳуқ-атвор ва ички тартиб қоидаларига риоя этилишидан, касбий ҳамда илмий ахлоқ қоидаларига сўзсиз бўйсунитдан иборат бўлмоғи лозим. Ўқитувчининг тарбияловчи миссияси унинг ҳуқ-атвори ва фаолияти, ташқи кўриниши, нутқ оҳанги, муомаласи ва педагогик маҳоратида намоён бўлади. Талабаларнинг ўқитувчидан маъруза, семинар машғулотлар вақтида олган билимлари аудиториядан ташқарида уларнинг интеллектуал ҳамда маънавий ривожланишининг бош манбаи бўлиб хизмат қилади[3].

Педагогик фаолиятни такомиллаштиришнинг технологиялари сифатида қуйидагиларни келтириш мумкин:

- ижтимоий-психологик, ташкилий, интеллектуал-когнитив, махсус-касбий каби тайёргарликларга эришиб бориш;
- касбий билимлар доирасини замонавий билимлар билан кенгайтириб бориш;
- касбий маҳоратни ошириш йўли билан ҳурматга эришишни таъминлаш;
- қобилиятларни ривожлантириб, касбий вазифаларни мақбул тарзда(муҳимлиги, даражасини инобатга олган ҳолда) тақсимлаб бажариш;
- копинг ҳуққни шакллантириш;
- ўз ўзини касбий диагностика қилиб бориш;
- коррекциявий вазифаларни белгилаб олиш техникасини ўрганиб, уни тадбиқ этиш ва б.

REFERENCES

1. Kuralov, Y. A., (2020). Development Of Geometric Creativity Of Secondary Scholl Students By Computer. International Journal of Scientific & Technology Research - (IJSTR) Volume-9 Issue-2, February 2020 Edition, 4572-4576.

2. Kuralov, Y. A., Makhmudova, D. M., (2020). Methodology of developing creative competence in students with problematic education. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences* Vol. 8 No. 4, 2020, Part III ISSN 2056-5852, 142-146.
3. Akhmedov, B. A., Majidov, J. M., Narimbetova, Z. A., Kuralov, Yu. A. (2020). Active interactive and distance forms of the cluster method of learning in development of higher education. *Экономика и социум*, 12(79), 805-808.
4. Kuralov, Y. A., (2021). Elektron raqamli imzo algoritmlarining qiyosiy tahlili (rsa, elgamal, dsa). *Academic research in educational sciences*, 2(5), 428-438.
5. Kuralov, Y. A., (2021). Elektron ta'lim texnologiyasi. *Academic research in educational sciences*, 2(3), 787-790.
6. Kuralov, Y. A., (2022). Oliy talim muassasalarida oqitish texnologiyalarini innovatsion klaster usuli yordamida takomillashtirish. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 679-685.
7. Kuralov, J. A., (2022). Двигатель цилиндридаги газ оқимини сонли моделлаштириш. *Механика va matematikaning amaliy muammolari*, 2(3), 359-361.
8. Kuralov, J. A., (2022). Кўн ярим маҳсулотига механик ишлов берувчи машинанинг йўнувчи вали ҳаракат дифференциал тенгламаси. *Yangi materiallar texnologiyasi*, 4(1), 297-299
9. Kuralov, J. A., (2021). Моделирование течения жидкости в цилиндре со свободной поверхностью. *Matematik fizik va matematik modellashtirishning zamonaviy muammolari*, 1(2), 70-73.
10. Махмудов, Қ. Ш. (2022). Маданиятлараро мулоқотнинг тарихий таҳлили ва аҳамияти. *Замонвай таълимда фан ва таълим-тарбия: муаммо ва ечимлар*, 315-319.
11. Махмудов, Қ. Ш. (2022). Чет тилини ўқитишда маданиятлараро мулоқот стратегиялари. *Таълим тизимида инновацион фаолиятни ривожлантиришда хорижий тилларни ўқитишдан самарали фойдаланиш масалалари*, 324-328.
12. Abdullayeva, U. T., (2022). Умумий ўрта таълим мактабларида қардош халқлар адабиётини қиёсий ўқитишнинг илмий - назарий асослари. *Globallashuv davrida tilshunoslik va adabiyotshunoslik taraqqiyoti hamda ta'lim texnologiyalari*, 1(1), 272 – 274.
13. Abdullayeva, U. T., (2021). Туысқан халықтар әдебиетін оқыту. *Независимый казахстан: современный образовательный потенциал и достижения*, 1(3), 9-11.
14. Abdullayeva, U. T., (2021). Учащихся школы «человек слова» понятие о технологии применения темы проходит резюме. *Кластер педагогического образования: проблемы и решения*, 1(2), 1181-1183.



CONTENTS

15. Kamolov, A. S., Saidov, A. U., & Achilov, O. R. (2022). KO'PRIKLARNING MATERIALLARI ASOSIDA QURULISH USULLARI. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 86-93.
16. Sultonov, A. H., Choriyeu, J. K., & Achilov, O. R. (2022). CONSTRUCTION OF VARIOUS ROAD AND BRIDGES. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 94-98.
17. Bozorboyeva, D. H., Tajimatov, A. Z., Achilov, O. R., & Ismatullaeva, I. I. (2022). TARJIMA QILISHDAGI MUAMMOLAR VA TEXNIK MATNLAR TARJIMASIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 99-105.
18. Ziyatov, F. Z., Valiev, K. T., & Achilov, O. R. (2022). SPECIFIC FEATURES IN DESIGNING AND CONSTRUCTION OF SKYSCRAPERS. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 106-110.
19. Mahmudov, I. A., Safarov, X. Z., Achilov, O. R., & Yuldasheva, D. M. (2022). INSHOOTLAR QURILISHI TADQIQOTI VA MATERIALLAR TAHLILI. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 111-117.
20. Baxtiyorov, Q., Davlatboyev, D., & Achilov, O. R. (2022). TONNEL QURILISHIDAGI QUTBIY KOORDINATALAR USULI. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 118-122.
21. Sayidganiev, Z. S., Karimbaev, B. B., & Achilov, O. R. (2022). ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF CONSTRUCTION INDUSTRIES. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 123-127.
22. Urazbayeva, K., Bektemirov, A., & Achilov, O. R. (2022). O'ZLIGIMNING TIMSOLISAN - ONA TILIM. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 128-131.
23. Tohirova, J., Sagidullayeva, M., & Achilov, O. R. (2022). VATAN SEVGISI-IYMON BELGISI. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 132-136.
24. Абдукаримова, Г. Б. (2022). ГЕРОНТОЛОГИЯ ФАЛСАФАСИ БУГУНГИ КУНДАГИ АХАМИЯТИ. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 137-146.
25. Абдуллаева, У. Т. (2022). ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ИННОВАЦИОН ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 147-152.
26. Абдукаримова, Г. Б. (2022). ИЖТИМОЙ ГЕРАНТАЛОГИЯНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 153-158.
27. Мухаммадиев, К. Б. (2022). ИНСОН ТАФАКУРИДА ДИНИЙ ВА ДУНЁВИЙ БИЛИМЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 159-167.
28. Eshonqulov, I., & Abduraxmonova, Z. (2022). ILMIY-TEXNIK MATNNI TARJIMA QILISH JARAYONIDAGI ASOSIY QIYINCHILIKLAR. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 168-171.
29. Кушаков, Ф. А., & Хакимов, Б. М. (2022). ТЕХНИКА ФАЛСАФАСИНИ ИНСОН ВА ЖАМИЯТ ҲАЁТИДАГИ ЎРНИ. *Academic Research in Educational Sciences*, 3(Special Issue 2), 172-177.

